

MOWA

JASNIE WIELMOZNEGO

ZAŁUSKIEGO

POSŁA SANDOMIRSKIEGO

Dnia 9. Julii 1793. Roku

MIANA.

Nayjaśnieyſzy Królu! Prześwietne Skonfederowane Rzpltey Seymuiące Stany!

Każde powołanie Nayjaś: Stanow do poſługi Publiczney, jeſt dla mnie nadto pochlebne, bym od pełnienia oney miał ſię wymawiać; ktokolwiek chęć ſzczerą nieſie dla Kraiu, i ſwych Wſpół-Obywateli, ten w wſzelkim razie z ochotą ſię na uſługi poświęca: z tą zapewne uſilnością i teraznieyſzy Waſz rozkaz uſkutecznić pragnę, względem wyſtawienia Stanu Skarbu Koronnego: wedle wiadomości, którą jako ſprawuiący w Konfederacyi Gener: wydział Intereſſow Skarbu tego mieć mogę światło zdań Waſzych, w dopełnieniu tego obowiązku będzie mi ſkazówką, a jeżeli udolność moia nie odpowi zupełnie oczekiwanym zamiarom, niechay znaydę względy w każdego przebaczeniu.

Ktokolwiek ciągle rządnym bydź pragnie Goſpodarzem, ten wydatki ſwoie ſtanowić powinien podług dochodow, jakie poſiada, podobne i w Rządzie Publicznego Skarbu zachowywać należy Prawidło, aby nie dochody do planty wydatkow, lecz wydatki do możności dochodow ſtosować; inaczey jak w prywatnym względzie, gdy przewyżſza Expens Intratę, utrata maiątku nieochybna, tak w Publicznym, albo uciążliwość nadproporcyonalnych Podatkow, albo zawodność Funduſzow na przeznaczone wydatki, ſą niemylne ſkutki. Jeſt więc Nayjaśn: Stany nay pierwſzą potrzebą poznać Stan, Sytuacyą, i możność aktualną Skarbow Oboyga Narodow, jeżeli chcecie w przyſzłości na dobrym fundamencie ſtanowić wydatki onych, to Wam wyſtawić, co ſię tknie Skarbu Koronnego, będzie moią uſilnością ſtosownie do wiadomości z Kommiſſyi teg ż Skarbu nadeſłanych.

Prawidła ſtanowiące percepty, i Expensy Skarbu Koronnego od Ru 1776. gruntowały ſię na Prawie i Tabelli przez Seym uſtanowionych, według których Kommiſſya Skarbu Koronnego ciągle aż do rozpoczęcia Seymu zeſzłego Rewolucyinego rządziła ſię. Gdy w ciągu Seymu tego nowe Podatki uſtanowione zoſtały, które dotąd nie znieſione exyſtuią, przeto według tych roczny dochod Skarbowy wyprowadzać należy.

Nieſzczęście, którego Polſka doświadcza, przez zaprzeczenie od Woyſk obcych, prawie dwóch części ſwoich Kraiow, a z nie-

mi odmówienia dochodow, i wszelkiego Władzy Rządowey posłuszeństwa i Exekucyi, z smutkiem przekonywaią o potrzebie, aby w doniesieniu, jakie czynić mi przychodzi o stanie aktualnym Skarbu, obok dochodow z całego Kraiu Polskiego dotąd wchodzących, wystawionym było wiele przez które Woyska w zaiętych Woiewództwach jest zawiedzione, a wiele z zostawioney cząstki Polski wynika.

Między Podatkami jakie do Skarbu wpływaią, położyć należy różnicę stałych, których wielość ustawney odmianie nie podlega, a niestałych, co od przypadku onych powiększenie, lub ubytek zawisły. Za stałe Podatki rozumieią się Podymne z Półpodymnym, Skurowe z Dymow Wieyskich, Ofiara 10. 20. i 30 Grosza, tak z Dóbr Ziemskich, jako i z Duchownych, Kwarty, Czynsz Emphiteutyczny, i Łanowe z Dóbr Królewskie zwanych, Pogłówne Zydowskie, i Czopowe z Miast Królewskich, i Duchownych podług Licytacyi, lub Administracyi Skarbowey, a z Dziedzicznych według abjurat do Skarbu wchodzące. Nie stałe zaś są, Cła, Rzeź, Tabaka, Stempel, Loterya, i inne przypadkowe.

Stałe Podatki w rozległości całey Polski wzięte, importowały rocznie złłch Pol: 18,329,574. gr: 19. den: 15. $\frac{4}{8}$ jako to: Podymne wraz z Półpodymnym, z Dymow w ogół wziętych Nro 1,015,254. Summę złł: Pol: 5,948,779. Skurowe z Dymow Wieyskich złł: Pol: 169,721. gr: 6. Ofiara 10. 20go, i 30go Grosza, tak z Dóbr Ziemskich, jako i z Duchownych złł: Pol: 5,368,404. gr: 2. den: 14. $\frac{1}{2}$. Kwarty Czynsz Emphiteutyczny i Łanowe z Dóbr Królewskie zwanych złł: Pol: 3,457,130. gr: 9. den: 15. Czopowe z Miast Królewskich, Duchownych, i Dziedzicznych złł: Pol: 1,569,573. gr: 8. —— Pogłówne Zydowskie złł: Pol: 804,966. gr: 23. den: 6. Co wszystko wraz złączone wynosi wzwyż wyrażoną summę złł: Pol: 18,329,574. gr: 19. den: 15. $\frac{4}{8}$.

Ta była summa rocznych Podatkow stałych Prowincyi Koronnych przed zaięciem Kraiow Rzpltey od Woysk obcych, jaka zaś część, z którey strony według wyciągnionych Kerdonow *ad praesens* zapuszczona, tę kładnę: Od strony Rossyiskiey z ogułu summy powyżey, zawiedziona jest summa złł: Pol: 6,969,899. gr: 2. den: 4. $\frac{2}{8}$. to jest: z Podymnego z Półpodymnym z Dymow Nro 435,674. summa złł: Pol: 2,440,663. —— Skurowego z Dymow Wieyskich złł: Pol: 73,810. gr: 6. —— z Ofiary 10. 20. i 30. grosza, Dóbr Ziemskich i Duchownych złł: Pol: 2,557,016. den: 8. z Kwart Czynszu Emphiteutycznego i Łanowego złł: Polch 1,320,566. gr: 5. den: 8. $\frac{2}{8}$. z Czopowego Miast Królewskich, Duchownych i Dziedzicznych złł: Pol: 182,051. gr: 10. —— z Pogłównego Zydowskiego złł: Pol: 395,792. gr: 10. den: 5. in summa jako wyżey złł: Pol: 6,969,899. gr: 2. den: 4. $\frac{2}{8}$.

Podobnie od strony Pruskiey zaprzeczona summa niżey wyspecyfikowana złł: Pol: 3,702,479. gr: 21. den: 5. $\frac{1}{2}$. to jest: z Podymnego, z Półpodymnego z Dymow Nro 195,206. summa złł: Pol: 1,113,467. —— z Skurowego z Dymow Wieyskich złłch Polskich 31,796. —— z Ofiary 10. 20. i 30. Grosza, z Dóbr Ziemskich, i Duchownych złłch 1,311,293. gr: 13. den: 10. $\frac{1}{2}$. z Kwart Czynszu Emfiteutycznego, i Łanowego złł: Pol: 641,129. gr: 7. den: 13. $\frac{1}{2}$. —— z Czopowego z Miast Królewskich, Duchownych, i

Dzie-

Dziedzicznych Złł: Pol: 498,657. gr: 14. z Pogłòwnego Zydowſkiego Złł: Pol: 106,136. gr: 16.—"—In Summa jako wyżey Złłch Pol: 3,702,479. gr: 21. d. 5. $\frac{1}{2}$ Summa Summarum z obuſtron zaprzeczonych ad præsens dochodow ſtałych Koronnych Złłch Pol: 10,672,378. gr. 23: d. 9. $\frac{1}{2}$

Po tych potrąceniu zoſtaie Skarbowi Koronnemu z części Kraiow poſſeſſyi Polſkiey dochodow ſtałych Złłch Polſkich 7,657,195. gr: 26. d. 6. Jako to: Podymnego z Pułpodymnym z Dymów pozoſtałych Nro 384,374. Summa Złł: Polſkich 2,405,649.—"—Skurowego z Dymów Wieyſkich Złł: Polſkich 64,115.—"—Ofiary 10go, 20go, i 30go grosza, z Dóbr Ziemſkich, i Duchownych Złłch Polſkich 2,500,094. gr: 18. d. 16. $\frac{1}{7}$ Kwart Czynszu Emfiteutycznego, i Łanowego Złłch Polſkich 1,495,434. gr: 26. d. 4. $\frac{4}{8}$ —"—Czopowego z Miaſt Królewſkich, Duchownych, i Dziedzicznych Złł: Polſkich 888,864, gr: 14. d. 1.—"—Pogłównego Zydowſkiego Złł: Pol: 303,037. gr: 27.—"—In Summa jako powyżey Złłch Polſkich 7,657,195. gr. 26. d. 6. pozoſtawać okazuje się.

Tak Wam okazawszy Nayjaśnieysze Stany realność dochodów ſtałych, idę teraz do okazania Sperandy nieſtałych, których wielość roczna jak odmianie podlega, tak determinowane tylko do proporcyi zaboru bydź mogą. Podatki te importowały dotąd rocznie z całey Korony Summę Złch Polſkich 9,289,892. gr: 3. d. 2. $\frac{3}{5}$ Jako to: Cła, składne Winne, Pobory spławne, i lądowe, Czopowe Zagraniczne, i Konfiſkaty Celne, Złotych Polſkich 2,896,749. gr: 7. d. 11.—"—Podatek Skurowy z Miaſt Złłch Pol: 2,611,484. gr: 26. d. 10. Stempel Papieru, Kart, Kalendarzy, i Ksiąg Zydowſkich Złotych Polſkich 1,390,650. gr: 15. d. 8. $\frac{3}{5}$ —"—Tabaka Złłch Pol: 1,763,097. gr: 23. d. 9.—"—Loterya i potoczna Percepta Złłch Pol: 538,643. gr: 5. Moſt pod Warszawą złł: Pol: 50,000. Prowizye od Summ po Duchowieńſtwie Galicyiſkim pozoſtałych Złłch 39,273. gr: 15. In Summa Złłch Polſkich 9,289,892. gr: 3. d. 2. $\frac{3}{5}$ —"—Z tych według Sytuacyi Krajow teraznieyszey, niemożnaby się spodziewać więcey dochodu, jak Złłch Pol. 3,574,635. To jeſt: z wyż wyrażonych Cł, Złł: Polſkich 1,266,600.—"—z Skurowego podatku Złł: Pol: 1,086,133.—"—z Stemplu Złł: Pol: 160,000.—"—z Tabaki Złł: Pol: 743,200.—"—z Loteryi Złł Pol: 250,000.—"—z Moſtu Złł: Pol: 50,000. i z Prowizyi od Summ po Duchowieńſtwie Galicyiſkim Złłch Pol: 18,702.—"—A tak połączywszy Podatki ſtałe w Summie Złł: Pol: 7,657,195. gr: 26. d. 6. okazane, z Summą dopiero wspomnioną Prowentow nieſtałych Złłch Pol: 3,574,635.—"—Cała Summa wszyſtkich dochodow rocznych Skarbu Koronnego ad præsens okazuie się bydź Złłch Pol: 11,231,830. gr: 26. d. 6.

To wyprowadzenie ſtałych, i nieſtałych dochodow Koronnych, gruntuie się na Tabellach z Kommiſſyi Skarbu Koronnego nadeſłanych, jednak donieść powinienem, że te w położeniu, w jakim dziś Polſka znayduie się, nie mogą bydź akkkuratne, z przyczyny, iż wiadomości doſkonałey mieć nie można, jak Kordony są ciągnione, raz: że zaięcie Kraiow przez obce Woy-

ſka nie może zupełnie Kommiſſyi bydź wiadome, jakie Wsie po tey, lub tamtey ſtronie tych *Kordonow* znayduią się; potwtóre: że Woyſka te już posuwaią się, i znowu cofaią, co Prowenta wątpliwemi czyni, iż onych wielości pewney ſtanowić nie można.

Dodać i to w tym mieyscu należy, że jeſt koniecznością, zmienić Podatek Miaſta Warszawy na dawny, gdyż ten jeſt nader uciążliwy, i do wyboru coraz bardziey nie podobny, tak dalece: że Delata jego przy każdey Racie w górę idzie, i już w oſtatniey do trzech części pozoſtała. Miaſto to płaciło do Ru 1789. Podymnego z Pułpodymnym Złłch Pol: 160,000. Od rzeczonego Roku w zamian tego Podatku podniecone duchem formowania ciała Municypalności Mieyſkiey, uczyniło ofiarę coroczney summy Złłch Pol: 400,000. Gdy zaś niechybną jeſt koniecznością zwrócić dawną opłatę, więc odpadnie z Tabelli ſtałych Podatkow Złłch Pol: 240,000. w przyszłości, także do Kwart z Królewszczyzn, wchodzi Kwarta z Sttwa Kowelſkiego, które Dziedzictwem nadane jeſt JW. Rzewuſkiemu; po śmierci zatym dożywotniey Poſſeſſorſki, odeydzie z Kwart Summa fl: 59,611. gr: 16.

Równie przełożyć Nayiaśnieyszym Stanom powinienem, że między dochodami nie ſtałemi, pod Artykułem Stęplu znayduie się opłata Seymem Rewolucyinym nowo poſtanowiona czteroletniego procentu od intrat, jakie tylko do wszelkich Godności, Doſtoieńſtw, i Urzędow przywiązane są, według zaś Prawa 1775. płacono do czasu wyż rzeczonego Seymu, za Stępel od każdych 100. złł: Intraty gr: srebr: 2. Sądzić należy, iż *Stany* Seymuiące przez samą ſłuszność, Podatek tak niesprawiedliwy zwrócą do dawney opłaty; Więc na tym Artykule, lubo nie naywiększa summa, jednak nieiakie quantum z dochodow nieſtałych odpadnie.

Są jeszcze dwa Dochody Skarbu Koronnego ſtałe, które między inne załączone nie są, z powodu, że osobne przeznaczenie maią, to jeſt: Subsidium Charitativum na długi J. K. Mci przeznaczone, i podatek z Dóbr Oſtrogſkich na Regiment Ordynacyi Oſtrogſkiey, i na Pensye dla Kawalerow Maltańſkich ſłużący, pierwszy importował Złł: Pol: 600,000. Dziś więcey kalkulować nie można, jak złł: Pol: 224,251. gr: 9. Drugi czynił złł: Pol: 300,000. Dziś circiter czynić mógłby złł: Pol: 55,000. oba zatym nowego rozporządzenia wymagaią.

Owoż Nayiaśn: Stany! Dochodow wszelkich Skarbu *Koronnego* Obraz, jakie dotąd były, jakie w sytuacyi aktualney Polſki być się okazuią. Tych na przyszłość Urządzenie i do proporcyi onych uregulowanie Expensy, rozumiem, że Nayiaś: Stany w czasie za nieodbitą potrzebę uznaią; gdy bowiem wydatki będąc dotąd te same, co przy całych perceptach, a nawet i nowe przez deficit oczewiſty Funduszow, w coraz większe długi Skarb wpędzaią, a opłaty Prawem oznaczone zawodnemi czynią; Co naſtępuiącym doniesieniem ſtosownym do Billansu z

Kom-

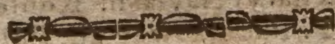
Kommissyi *Skarbu Koronnego* nadesłanego ad 15. Junii Anni currentis stosownego mam honor okazać.

Należytości, jakie Skarb Koronny winien opłacać rocznie, nie będę tutay przywodzić, gdyż to jest czynność Rachunkow, jaka przez Deputacye do examinowania zwykła być odbywana; do zdania takowych Rachunkow a *1ma* 7bris 1792. ani jest gotowa Kommissya przez będącego tu od niey Delegowanego, i przez nadesłanych z Księgami Officyalistow. Ja tylko mam w zamiarze donieść Nayiaśn: Stanom, wiele Skarb Koronny teraz winien komu reszty wypłacić ad *1mam* 7bris Anni curentis 1793. wiele na te wypłaty ma w Kassach i w sperandzie do tegoż dnia i Miesiąca, perconsequens, jaki jest tym-czasowy deficit. — Y tak należy że Skarbu Koronnego dopłacić ad *1mam* 7bris Anni currentis Skarbowi J. K. Mci złłch Polskich 176,001. gr: 25. Brygadzie Biernackiego restuiący płacy za Kwartał a 1ma Xbris 1792. złł: Pol: 101,952. gr: 11. denar: 4. ½. Brygadzie Madalińskiego reszty za tenże Kwartał złł: Polch 101,715. gr: 15. denar: 4. ½. Regimentowi Brodowskiego reszty za tenże Kwartał złł: Pol: 86,566. gr: 23. Tegoż Regimentowi na mundury złł: Pol: 45,067. gr: 10. Regimentowi Gurzyńskiego na Mundury złł: Pol: 45,067. gr: 10. Na Kommissoryat Woyskowy podług żądania bywszey Kommissyi Woyskowey O. N. złł: Pol: 454,137. gr: 27. denar 1. Na Żołd Woyska pozostałego Koronnego Kwartalny a die 1ma Junii, ad 1m 7bris Anni currentis należało złłch Pol: 3,512,494. gro: 10. denar: 3. ¾. na te wydała Kommissya Assygnacye do percept Raty Juniuszowey na złłch Pol: 1,178,331. gr: 15. denar: 7. ¼. Pozostaie dopłacić temuż Woysku złł: Pol: 2,334,162. gr: 26. denar: 14. Dpartamentowi Marszałkowskiemu złł: Pol: 68,000. Departamentowi Kanclerskiemu złł: Pol: 30,000. Królewicom Polskim złł: Pol: 89,333. gr: 10. Metrykantom i Pisarzom Assessoryi złł: Polch 9,000. Sukcessorom Buczowa złłch Pol: 1,500. Woiewodzinie Wołyńskiey z Lubomla za Ratę Swięto-Jańską Anni currentis złotych Polskich 17,500. Niemniey za Assygnacyami Nayiaśnieyszey Konfederacyi należy Ministrom za Granicą będącym i byłym złch 570,211. gr: 7. *Kancellaryi* Nayiaśn: Konfederacyi Koronney złł: Pol: 11,333. gr: 10. JP. Pakoszowey złł: Pol: 20,000. JP. Bachmińskiemu złł: Polskich 10,500. oraz Plenipotentom Stanu Mieyskiego w Assessoryi za czas zasiadania ad 1m Junii 1792. złł: Pol: 30,000. wszystkiey do zapłaty należytości in summa złł: Polch 4,202,049. gr: 25. den: 6. mimo tego znayduią się w ręku Woyska Delaty do zaległych Podatkow w zaiętych Kraiach dotąd nie wyexekwowane, tych wykalkulować zupełnie jeszcze nie można było, dla zachodzących trudności, lecz po bonifikacyą onych, codziennie Woyskowi do Kommissyi przychodzą, także należy co Miesiąc JW. Zastępcy Nayiaśn: Konfederacyi Generalney po złłch Polskich 18,000. Tudzież Kommissarzom Policyi, od Maja po złł: Pol: 800. jakoteż i inne nieprzewidziane Expensa. Na zapłacenie tych należytości ma Skarb Koronny w gotowiznie, i sperandzie do tegoż dnia 1. 7bra Anni currentis złł: Pol: 1,056,136. gr: 4. Jako to w Kassie Generalney złł: Pol: 2,718. gr: 22. z Percept Raty Czerwcowey, to jest: z Ofiary Dobr Ziemskich i Duchownych, z Podatku Rzezi z Miast Kontraktowanych, tudzież z Delat Rat zeszłych, po po-

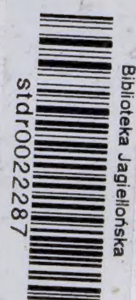
 trące-

trąceniu Aſsygnacyi na Mieſięczny Żołd wyżey wspomniony, zoſtaie w Kaſsach Prowincyonalnych, i Exakcyach złłch Pol: 503,417. gr: 12. z Percept Kwartału Apriliuſzowego in Julio kończącego ſię od Ceł, Tabaki, Stępla, Loteryi, Moſtu, Rzezi Miaſta Warſzawy, i Czopowego Warſzawſkiego, oprócz już przez Kommiſsyą na Expensa użytych, ſperatur złtch Polch 550,000. in ſumma w gotowiznie i ſperandach złł. Pol: 1,056,136. gr: 4. Zaś percepty jakie w Kwartale Juniuſzowym in 7bri kończącym ſie wchodzić będą, tu liczone być nie mogą, gdyż tych obrachunek aż in 8bri przypada, a do tego ſtaią ſię Funduſzem Expens a 1ma 7bris poczynaiących ſię, jako normalnego dnia Rachunkow corocznych, okazuie ſię zatym deficit złł: Pol: 3,145,913. gr: 21. den: 6. które wypłaconemi bydź nie mogą w ſtanie Skarbu i ſytuacyi Polſki teraznieyſzych. W tym mieyscu należałoby mi co wspomnieć, i względem Długow Hollenderſkich, lecz ponieważ tych opłata przed 1. 7bris nie przypada, więc onych wyſtawienie do ogułu przyſzłego urządzenia Skarbu zachowuię, a teraz Mowę moią ſkracam.

Nayiaśnieyſze Skonfederowane Stany! Dopełniłem woli Waſzey w donieſieniu aktualnego ſtanu Dochodow Skarbu Koronnego, dotąd byłych, i teraz wchodzących, wyſtawiłem co z tego Skarbu komu z Prawa ſię należy, jaka możność na ſatysfakcyą tym ſzczegułom na teraz okazuie ſię, i wiele do zadosyć uczynienia oczewiście brakuie. Oddaię to światłey Waſzey rozwadze; Obmyślaycie śrzodki, aby zapobiedz niedoſtateczności Skarbu; zaradzaycie w czaſie, by na przyſzłość Expens odpowiadała percepcie, by Obywatel bez uciążliwości widział iſtotne Kraiu potrzeby opatrzone, by wewnętrzne bespieczeńſtwo ſprawiedliwość, i godność Narodu przyzwoicie utrzymane były. Przyimiycie w reście dopełnienie rozkazow Waſzych, za dowod tey ſerca chęci, która zawſze w każdey poſłudze będzie mi Towarzyſzyć, a jeżeli w przyſzłym Skarbu urządzeniu dozwolicie podawać ſobie ſtosowne myśli, zą ſłodką poczytam powinność odpowiadać Waſzemu zaufaniu.

Biblioteka Jagiellońska
stdr0022287

